

Strípky Čriepky

Časopis Čechů, Moravanů, Slezanů a Slováků na Novém Zélandě

Číslo 07(No.07)

Červenec 2015 (July 2015)

Ročník 26 (Vol. 26)

České a slovenské hrady a zámky

Hrady Žebrák a Točnick

Zříceniny hradu na Zámecké hoře (osídlené již v době Halštatské tedy v druhé polovině 1. tisíciletí př. n. l.) na horním konci skalnatého žebra, na jehož dolním zakončení stojí hrad Žebrák. Hrady se nacházejí nad obcí Točnick, nedaleko města Žebrák. Vystavěním hradu Točnicka v tak těsné blízkosti dolního hradu Žebrák vzniklo v Čechách nejmajestátnější a dodnes nejzachovalejší souhradí.

Žebrák je zřícenina gotického hradu v obci Točnick na jižním okraji Křivoklátských lesů v okrese Beroun. Dominantou hradu je vysoká okrouhlá věž (bergfrit), dnes využívaná jako rozhledna. Od roku 1958 je hrad chráněn jako kulturní památka ČR.

Hrad byl založen ve druhé polovině 13. století Oldřichem Zajícem z Valdeka nedaleko důležité obchodní stezky z Prahy do Bavorska. Za vlády Jana Lucemburského se stal majetkem českých králů. Velká přestavba a rozšíření hradu proběhlo za vlády Karla IV. a jeho syna Václava IV., který zde často pobýval. Po požáru v roce 1395 dal Václav IV. vystavět na nedalekém kopci nový hrad Točnick a význam Žebráku postupně klesal. V roce 1425 byl Žebrák neúspěšně obléhán husity. Koncem 15. století ještě byla provedena oprava a posílení opevnění hradu. V roce 1552 však již byl Žebrák uváděn jako pustý. Rozsáhlá rekonstrukce hradu proběhla v 80. letech 20. století, kdy byla zachráněna a zpřístupněna hlavní kruhová věž.

Hrad Žebrák se nachází na úzkém, protáhlém křemencovém skalnatém ostrohu obtékaném ze tří stran Stroupinským potokem. Na východě byl v křemencovém valu proražen příkop. Součástí obranného systému byla i soustava rybníků, která zanikla v 19. století. K nejvýznamnějším zachovalým

stavbám patří vysoká okrouhlá věž (bergfrit), přístupná ze starého hradního paláce po padacím můstku. Dále se

zachovala menší západní válcová věž, severovýchodní okrouhlá věž, palác krále Václava IV. a rozsáhlé opevnění v předhradí. Nad východním hradním příkopem stojí zbytky hradní kaple svatého Apolináře a svaté Markéty.

Zřícenina hradu Žebrák je přístupná v letní turistické sezóně od dubna do září. Z města Žebrák sem vede modrá turistická značka. Prohlídka hradu je samostatná.

Točnick je zřícenina hradu v Středočeském kraji, 2 km severně od města Žebrák, v okrese Beroun. Hrad založil Václav IV.

Vlastní dějiny hradu Točnicka začínají koncem 14. století, kdy jej jako honosné reprezentační sídlo nechal zbudovat král český a římský Václav IV. Bezprostředním popudem byl zřejmě požár dolního hradu Žebráka roku 1395.

Místo obtížné přestavby Žebráka, který se kvůli své poloze na úzkém skalním ostrohu nedal příliš rozšířit, nechal panovník zbudovat větší hrad na větším kopci. Kromě pohodlí přitom zajisté myslel i na větší bezpečnost, neboť jeho vláda byla provázena četnými konflikty s panstvem – v roce 1394 byl dokonce zajat přívrženci svého bratra Zikmunda a delší dobu vězněn v Praze a později ve Vídni. České země zdecimované morovou ranou v roce 1380 zažívaly tou dobou pomalý ústup z výsluní, na které je vynesl Václavův otec Karel IV., a na obzoru už se chystala husitská revoluce. Václav tehdy často utíkal z Prahy a uchýloval se na své hrady v Křivoklátských lesích, především na Křivoklát a později právě na Žebrák a Točnick. Kromě příležitosti k honitbě mu na poloze Točnicka vyhovovala především blízkost významné zemské stezky z Prahy do Norimberka (dnešní E50).

První léta 15. století byla pro nový hrad zároveň i zlatou érou. I když Václav IV. přišel roku 1400 o korunu římského krále, hlavní brána byla stále vyzdobena znaky mnoha zemí, jejichž korunu si Václav nárokoval. Po Václavově smrti připadl hrad jeho bratru Zikmundovi, ten se však v Čechách příliš nezdržoval, a tak Točnick přečkal husitskou revoluci jako zástava v držení Seinsheimů a později Kolovratů. Jelikož šlo o rody katolické, staly se hrady Žebrák i Točnick roku 1425 terčem husitského útoku. Bezmála osmitisícové vojsko oba hrady po tři dny obléhalo a poté neúspěšně odtáhlo dál, směrem ke katolické Plzni.

Ze zástavy hrady opět vykoupil až král Jiří z Poděbrad, ten je ovšem obratem opět převedl loajálnímu Bedřichovi ze Šumburka. Držitelé hradu se pak porůznu střídali a do královských rukou se Točnick navrátil teprve začátkem 16. století za Vladislava Jagelonského, který tu občas pobýval. V třicátých letech téhož století už ovšem hrad nacházíme opět v zástavě: tentokrát u Jana z Vartemberka, který nechal se svolením krále Ludvíka Točnick přestavět v renesančním duchu, otevřít západní bránu a zbudovat zde studnu.

Po dalším střídání zástavních držitelů byl konečně roku 1556 královský hrad odprodán do dědičného vlastnictví

Janu z Lobkovic. Lobkovicové sídlili na Točnicku zhruba půl století, provedli tu další renesanční úpravy a hrad za jejich éry zažil zřejmě poslední rozkvět.

Koncem století se císař Rudolf II., proslulý mecenáš umění a alchymie, pokusil hrad odkoupit zpět do královského majetku. Nakonec ušetřil značný obnos díky tomu, že se Janův vnuk Ladislav Lobkovic zapletl do protihabsburského spiknutí svého bratra Jiřího Popela a jeho majetek propadl koruně. Ovšem císař hrad téměř neužíval a Točnick tak zůstal další roky prakticky neobydlený.

Když se o dvě desetiletí později rozhořela třicetiletá válka (1618–1648), stával se opuštěný hrad často úkrytem okolního lidu. V té době byl také značně poničen a po válce již nebyl trvale osídlen. Ještě zhruba sto let zde sice přebýval vrátný a začátkem 18. století měl prý hrad stále střechu, ale nezadržitelně se proměňoval ve zříceninu. Roku 1733 byla v bývalém královském paláci založena poutní kaple sv. Bartoloměje, díky čemuž tato část hradu přetrvala v zachovalejším stavu. V roce 1923 prodal Josef Colloredo-Mansfeld oba sousední hrady Klubu československých turistů za 2000 (Točnick) a 8000 (Žebrák) korun, přičemž nejcenější na kdysi výstavních palácích byla budova pivovaru (dole u silnice, naproti Žebráku). Dnes je hrad v majetku státu.

Hrad je vystavěn na úzkém hřebetu, jehož vrcholová část se nazývá Zámecký vrch. Jedná se o významnou geologickou lokalitu. Vrch je tvořen zpevněnými mořskými usazeninami. Přimo pod hradem je v jezírku, které sloužilo jako cisterna na vodu, odkryto rozhraní mezi usazeninami z období mladších starohor a staršího ordoviku. Vrstvy jsou různě ukloněné (úhlová diskordance), chybějí mezi vrstvy z období kambria, kdy moře ustoupilo a starší vrstvy podléhaly erozi a kadomskému vrásnění. Hiát mezi ústupem moře (regresí) a novým zalitím pevniny (transgresí) trval asi 70 milionů let. Není bez zajímavosti, že nad úhlovou diskordancí mezi starohorními a ordovickými vrstvami nechal Václav IV. vystavět i jiný svůj hrad – Nový hrad u Kunratic.

U západní hradní brány je možné vidět předěl mezi vrstvami třenického a milínského souvrství ordoviku.

Starohorní vrstvy jsou tvořeny převážně břidlicemi, třenické vrstvy arkózovým pískovcem a milínské souvrství rohovcem. Ten byl použit i jako stavební kámen jak na Točnicku, tak i na nedalekém Žebráku. Jedná se pravděpodobně o jediné hrady vystavěné z rohovce na rohovcové skále.

Prevzato s Internetu